

Ткаченко Л.М., ст. гр. ЕК-45

Науковий керівник: ас. Гарабажій Т.А.

Одеський державний екологічний університет

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У третє тисячоліття людство вступило, маючи низку економічних, політичних, соціальних та екологічних проблем, які з часом тільки

поглиблюються. Під загрозу поставлене саме існування людства. Назріла необхідність зусиллями міжнародної спільноти дати людству концепцію розвитку таку, щоб забезпечила економічне зростання, соціальну інтеграцію та охорону навколишнього середовища. Ці елементи взаємопов'язані, і всі вони мають вирішальне значення для добробуту окремих людей та суспільств.

Метою роботи є дослідження історичних аспектів становлення ідеї сталого розвитку.

Протягом всієї історії свого існування людина спиралася на природоруйнівну структуру господарювання. Напередодні XXI століття людство ступило на поріг нової складної епохи - екологізації всіх сфер виробничої діяльності. Розв'язання екологічних проблем неможливе без широкого та активного міжнародного співробітництва. Це зумовлено глобальним характером багатьох екологічних проблем; транскордонним характером забруднення; міжнародними зобов'язаннями країн щодо охорони довкілля; вигодами від міжнародного обміну досвідом та технологіями, можливостями залучення іноземних інвестицій.

Необхідність тісного міжнародного співробітництва для подолання глобальної екологічної кризи пропонували В.І. Вернадський та його учні [1]. Зокрема, академік А.Е. Ферсман дійшов висновку, що якщо вплив антропогенних чинників на природу, який не контролюється, досяг порога її самозахисту, то необхідне свідоме управління еволюцією біосфери. Великий внесок в ідею сталого розвитку внесли члени Римського клубу А.Печчеї та Д.Форрестер.

Ідея сталого розвитку виникла з метою подолання труднощів, які почалися в 70-80-х років XX ст. поряд із нарощуванням матеріального виробництва, а саме:

- обмеженістю природних ресурсів;
- несприятливою демографічною ситуацією;
- катастрофічне швидким руйнуванням природного довкілля;
- зростаючою загрозою здоров'ю та життю самої людини.

Сталий розвиток як світове явище проявився в 90-х роках XX століття.

Філософія сталого розвитку полягає в поступовому нарощуванні національних потенціалів країн світу для підвищення якості життя у всіх сферах життєдіяльності населення без нанесення шкоди природі і прийдешнім поколінням.

Сталий розвиток базується не тільки на використанні економічних факторів, але й соціальних, культурних та екологічних. Проблеми такого розвитку стають все більш актуальними у зв'язку зі зменшенням запасів природних ресурсів, погіршенням стану навколишнього середовища.

Зміст поняття сталого розвитку проявляється на перетині різних площин життя суспільства - економічної, соціальної, екологічної, політичної, державно-правової, класової, національно-етнічної, релігійної, соціокультурної, морально-етичної, світоглядної, інформаційної, соціально-психологічної, медико-генетичної, науково-технічної, технологічної тощо,

які для деякого спрощення можна звести до трьох - економічної, соціальної, екологічної [2].

Сталий розвиток - це модель бажаного розвитку суспільства, що базується на оптимізації всіх видів діяльності людства та умов природного середовища.

Об'єктом сталого розвитку є система "людина-суспільство-природа", яка є складною, інтегрованою з якісно різних компонентів.

Сам термін "сталий розвиток" вперше було вжито у доповіді американських вчених "Стратегія збереження світу" (1980 р.). Дещо пізніше у доповіді спеціальної комісії ООН "Наше спільне майбутнє" (1987 р.) стійкий розвиток було визначено як такий, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти їх потреби. Щоправда, згодом це визначення неодноразово піддавалося критиці як недостатньо чітке та таке, в якому немає згадки про життєву необхідність збереження довкілля. Найпомітнішими кроками у розробці концепції стійкого розвитку стали конференція ООН з проблем довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та XIX спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН з тих же питань за участі глав держав та урядів (Нью-Йорк, 1997 р.). Головна ідея конференції в Ріо-де-Жанейро полягає у відмові від концепції споживацтва, при якій ріст споживання вважається головним критерієм соціально-економічного розвитку. Офіційне утвердження концепції сталого розвитку відбулося із прийняттям міжнародних нормативно-правових документів, зокрема звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку (1987 р.), підсумкових документів конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Декларації Тисячоліття (2000 р.), Йоганнесбурзької декларації зі сталого розвитку (2002 р.), заключного документа конференції ООН Ріо +20 "Майбутнє, якого ми прагнемо" (2012 р.), 17-ти Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 р, затверджених на Саміті ООН з питань сталого розвитку в Нью-Йорку (2015 р.) [5].

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено рівні 17 цілей сталого розвитку та 169 завдань нового порядку денного, які будуть контролюватися за допомогою набору глобальних показників. Система глобальних показників була розроблена Міжвідомчою агенцією та експертною групою з показників ЦСР (МАГАТЕ-ЦСР), узгоджена Статистичною комісією ООН в березні 2016 року та прийнята Економічною і Соціальною Радою та Генеральною Асамблеєю.

План дій, ухвалений на Третій міжнародній конференції з фінансування розвитку, що проходила в Аддіс-Абебі, передбачив конкретні заходи та дії для підтримки виконання нового порядку денного.

Реалізація та успіх будуть покладатися на власні стратегії, плани та програми сталого розвитку країн і очолюватимуться країнами. Цілі сталого розвитку (ЦСР) стануть компасом для узгодження планів країн з їх глобальними зобов'язаннями [3].

Стратегії сталого розвитку, що втілюються на національному рівні, потребують застосування стратегій мобілізації ресурсів та фінансування.

Очікується, що усі зацікавлені сторони - уряди, громадянське суспільство, приватний сектор та інші - сприятимуть реалізації нової порядку денного.

На 55 сесії ООН в 2000 році було виділено три основних цілі, які мають бути забезпечені в кожній країні: подолання бідності; подолання страху; забезпечення майбутнього.

Це обумовлюється існуючою ситуацією та її тенденціями. Адже полярність між бідними та багатими країнами зростає. Так, за показником середнього прибутку між 20 найбагатшими країнами і 20 найбіднішими країнами світу розрив досягає 37 разів, причому це співвідношення зросло удвічі за останні 40 років. В світі ще 1,2 млрд. чол. витрачають на своє прожиття до 1 дол. в день, хоча ця кількість скорочується приблизно на 1 % в рік. Більш ніж 1 млрд. чол. не мають повноцінного доступу до питної води, а 2 млрд. чол. не мають доступу до санітарних послуг. На фоні незадовільних соціальних умов у бідних країнах виникають громадянські конфлікти. Відбувається погіршення екологічних умов. Четверта частина придатних для сільського господарства земель постійно деградують.

ООН виступає основною рушійною силою сталого розвитку в світовому масштабі.

Концепція сталого розвитку знаходиться в стадії розвитку. На сьогодні можна виділити деякі її характеристики:

- потреба рівності та справедливості в забезпеченні прав на розвиток, з одного боку - щодо теперішніх та майбутніх поколінь, а з другого боку - між багатими та бідними вже сьогодні;
- використання перспективного підходу до програм розвитку;
- побудова моделей та програм розвитку на основі системного підходу як до цілого, так і складових частин;
- розуміння значущості, взаємозв'язку та взаємозалежності усіх рівнів сталого розвитку від локального до міжнародного;
- усвідомлення значення свого вкладу у вирішення проблем виживання та в безпеку глобального розвитку.

Україна теж стала перед необхідністю переходу до реалізації стратегії сталого розвитку, що визначається цілим рядом обставин.

По-перше, в Україні склалася вкрай нераціональна структура природокористування, яка є наслідком функціонування переважно сировинних галузей промисловості та ресурсоемних технологій.

По-друге, господарський комплекс України характеризується низькою економічною та екологічною ефективністю.

По-третє, переважно сировинний розвиток промисловості, висока ресурсе- та енергоємність економіки України призводить до надмірного забруднення території країни.

По-четверте, для України властива недосконала модель розвитку сільського господарства, характерними ознаками якої є надмірна освоєність земельних ресурсів (72% замість допустимих 60-65% загальної площі), критична розораність території (що майже не має аналогів у світі - сягає 58% замість допустимих 40%, для порівняння: у Великобританії, Франції, ФРН - 28-32%), недостатня площа лісів (15,7% замість умовно оптимальних 22-25%), висока частка еродованих земель (57,4% площі країни).

По-п'яте, за ступенем водозабезпечення Україна займає одне з останніх місць серед країн Європи, а за водоемністю ВВП - перевищує середньоєвропейський показник у кілька разів. Понад 3/4 населення України споживають воду з поверхневих джерел водопостачання, які сьогодні мають високий ступінь забрудненості. ливі умови для підтримання рівнів екологічної безпеки.

По-шосте, із нарощуванням виробництва збільшуються обсяги викидів шкідливих речовин, рівень яких склав 10 т на 1 км² території або 85 кг на душу населення, що в декілька разів перевищує рівень цих показників у розвинених країнах..

По-сьоме, несприятливе природне середовище негативно впливає на здоров'я людей і ситуація погіршується. Так, чисельність населення України безупинно зменшується, за останні 10 років вона скоротилась на 4,1 млн. осіб.

По-восьме, характерним для України є висока частка бідного населення - близько 27%. Зубожіння населення негативно впливає на демографічні процеси, а низький платоспроможний попит гальмує розвиток внутрішнього ринку та економіки в цілому. Набув масового характеру міграційний відплив економічно активного населення за межі країни. За рівнем грошових витрат розрив між 10% найбільш і найменш забезпечених громадян складає 10 разів, що свідчить про значне розшарування населення.

По-дев'яте, перехід України до сталого розвитку є важливою умовою європейської та світової інтеграції України, оскільки більшість країн світу уже прийняли цю концепцію до виконання [4].

Тому, в умовах масштабних суспільно-політичних змін, які відбуваються в Україні, прийняття концепції сталого розвитку може стати необхідною і адекватною відповіддю на виклики часу.

Сталий розвиток в сучасних умовах вимагає глобальної солідарності, глобальної інтеграції, синхронізації та координації розвитку національних економік та секторів різних країн на локальних та міжнародних рівнях.

Стійкість і безпека – найбільш важливі характеристики будь-якої системи, зокрема економічної та екологічної, вони вимагають серйозної уваги з боку органів управління будь-якого рівня, особливо в періоди реформ в економіці та суспільстві. Створення системи екологічної безпеки разом із

вдосконаленням соціально-економічної системи є новим елементом національної безпеки.

Тож, підсумувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що концепція сталого розвитку характеризується комплексністю та інтегрованістю основних елементів - економіки, суспільства і природи. Головною умовою такого підходу є визнання поваги до людської особи та забезпечення прав та свобод людини. А соціальний прогрес та розвиток мають бути націлені на підвищення стандартів життя всіх членів суспільства.

Список літератури

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление / Отв. ред. А. Л. Яншин - М.: Наука, 1991 - 271 с.- ISBN 5-02-003505-X
2. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О.Ю. Кононенко. –К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. –191с.
3. Detailed information on 17 goals /офіційний сайт ООН. URL: <https://www.globalgoals.org/> (дата звернення 23.03.2019)
4. Національні консультації щодо цілей стійкого розвитку в Україні /офіційний сайт представництва ООН в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/> (дата звернення 23.03.2019).